

Bijdrage van de Nederlandse sociale partners aan het Nationaal Hervormingsprogramma in het kader van de Lissabonstrategie

update 2007/2008

Voorwoord

Elk jaar berichten de EU-lidstaten in het Nationaal Hervormingsprogramma (NHP) en het Nationaal Strategisch Rapport Sociale Bescherming en Insluiting (NSR) de vorderingen die zij gemaakt hebben met betrekking tot de zogeheten Lissabondoelstellingen.

De Nederlandse regering stelt jaarlijks sociale partners in de gelegenheid om te reageren op haar conceptversies. De inhoud van de NHP en NSR komt echter geheel voor rekening van de Nederlandse overheid.

De Stichting van de Arbeid doet ook elk jaar verslag van haar bijdrage aan het bereiken van de Lissabondoelstellingen. Vooral via het eigen arbeidsvoorwaardenbeleid, waar de aanbevelingen van de Stichting in opgenomen zijn, zorgen sociale partners voor invulling van de Lissabondoelstellingen. Daarnaast draagt ook de advisering aan het kabinet op sociaaleconomisch terrein door de Stichting van de Arbeid en de Sociaal-Economische Raad (SER) hieraan bij.

Deze voortgangsrapportage 2007/2008 is een aanvulling op de eerder verschenen nota's¹.

¹ Bijdrage van de Nederlandse sociale partners aan het Nationaal Hervormingsprogramma 2005-2008 in het kader van de Lissabonstrategie, september 2005

Bijdrage van de Nederlandse sociale partners aan het Nationaal Hervormingsprogramma 2005-2008 in het kader van de Lissabonstrategie, update 2005/2006

Bijdrage van de Nederlandse sociale partners aan het Nationaal Hervormingsprogramma 2005-2008 in het kader van de Lissabonstrategie, update 2006/2007

1 De bijdrage op arbeidsvoorwaardelijk vlak: contractloonstijgingen, aanbevelingen en advisering

1.1 Contractloonstijgingen

Gezien de economische ontwikkeling zagen sociale partners geen aanleiding om voor 2007 of 2008 met het kabinet centrale afspraken te maken over de loon(kosten)ontwikkeling.

De gemiddelde contractloonstijging in 2007 bedroeg 1,8%. Het voorlopige cijfer voor 2008 is geraamd op 3,25%.

De consumentenprijsindex (afgeleide index) over 2007 bedroeg 1,5%. Voor 2007 wordt 2,5% verwacht.²

1.2 Aanpak laaggeletterdheid en bevordering (beroeps)onderwijs

Op 11 september 2007 is het convenant *Structurele aanpak laaggeletterdheid in de samenleving en het bedrijfsleven 2007 - 2015* gesloten tussen de staatssecretarissen van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) en van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW), de minister van Jeugd & Gezin (J&G) en de voorzitters van de Stichting van de Arbeid. Hierin is onder meer vastgelegd dat overheid en sociale partners zich ten doel stellen dat het aantal werkende laaggeletterden (thans circa 420.000) in 2015 is gedaald met 60 procent tot maximaal 168.000 werkende laaggeletterden. Datzelfde percentage geldt voor de niet-werkende laaggeletterden. De Stichting heeft begin januari 2008 ten behoeve van het decentraal cao-overleg een voorbeeld cao-afpraak gepubliceerd. Inmiddels zijn er al enkele cao's afgesloten die hierover afspraken bevatten.

Naar aanleiding van een inventariserende nota - in 2007 opgesteld over de positie en het functioneren van O&O-fondsen - verscheen op 23 juli 2008 de aanbeveling *De inzet van gelden uit sector-/O&O-fondsen en niet aan (sector)fonds gebonden ondernemingen*. Hierin is de aanbeveling aan cao-partijen opgenomen om te bespreken of het wenselijk en mogelijk is om afspraken te maken over de inzet van gelden uit sector-/O&O-fondsen c.q. in niet aan (sector)fonds gebonden ondernemingen voor Van Werk Naar Werk-trajecten (VWNW-trajecten). De afspraken gelden voor trajecten binnen de eigen sector of voor trajecten die gericht zijn op andere sectoren (intersectorale mobiliteit). Ook is aanbevolen om functiegerichte en loopbaangerichte scholing, waaronder een eventuele overstap naar zelfstandig ondernemerschap, te bevorderen.

Met een aantal organisaties uit de onderwijswereld is gesproken over nut en noodzaak van docentstages. Omdat het essentieel is dat docenten in het beroepsonderwijs kennis hebben van en ervaring in de beroepspraktijk waarvoor zij jongeren opleiden, is op 8 juli 2008 de aanbeveling opgesteld *Docent in het bedrijf, praktijkopleider in de klas*.

² Macro Economische Verkenningen 2009, Bijlage 7

1.3 (Regionaal) arbeidsmarktbeleid

1.3.1 Participatietop

Op 27 juni 2007 vond de Participatietop plaats. Aan de orde was hoe sociale partners, kabinet en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) via een gezamenlijke inzet economie en arbeidsmarkt kunnen versterken. De VNG was hierbij uitgenodigd omdat gemeenten een belangrijke rol hebben bij het versterken van de regionale arbeidsmarkt en het verminderen van het aantal niet-werkenden met een grote afstand tot de arbeidsmarkt.

Er is een akkoord gesloten waarin drie belangrijke strategische uitdagingen worden benoemd:

- *effectieve aanbod van arbeid vergroten* om risico's van zowel conjuncturele als structurele krapte op de arbeidsmarkt te ondervangen en het draagvlak voor de welvaart te vergroten;
- *kansen creëren voor kwetsbare groepen op de arbeidsmarkt* om economische participatie en sociale cohesie te versterken;
- *aanpassingsvermogen van de arbeidsmarkt versterken* om nieuwe behoeften die ontstaan door vergrijzing en uitdagingen als gevolg van globalisering en technologische ontwikkeling op te vangen.

De meer dan honderd afspraken, een mix van nieuw beleid en herbevestiging van al lopend beleid, moeten ervoor zorgen dat gedurende deze kabinetsperiode de strategische uitdagingen (grotendeels) worden bereikt. De afspraken zijn zeer divers. Zij variëren tussen het aantrekkelijker maken van grotere deeltijdbanen voor vrouwen, de mogelijkheid van verlenging van de werkweek tot 40 uur zodat zij die willen ook langer kunnen doorwerken, een afname van het aantal niet-werkenden met een (grote) afstand tot de arbeidsmarkt - beoogd zijn 200.000 personen - door het creëren van participatieplaatsen en participatiebanen, stimuleren van langer doorwerken tot 65 jaar, omvorming van bestaande ontsiemaatregelen dan wel deze onder te brengen in de bij de cao vastgelegde keuzemaatregelen op basis van afgesproken randvoorwaarden, bevordering van de flexibiliteit van de werkweek binnen de kaders van de ATW, bevorderen van deeltijdpensioen, de mogelijkheid voor werknemers om een startkwalificatie te behalen via EVC-trajecten, het beschikbaar stellen van stageplaatsen, het vergroten van de employability van werknemers zodat zij in geval van werkloosheid sneller van werk naar werk bemiddeld worden en het tegengaan van discriminatie op de arbeidsmarkt.

Sociale partners hebben veel van deze afspraken in de loop van dit jaar omgezet in aanbevelingen voor het decentrale (cao-)overleg. Decentrale sociale partners zullen de komende tijd in hun cao-overleg bezien op welke wijze zij de aanbevelingen vertalen in cao-afspraken.

Afgesproken is dat betrokken partijen jaarlijks de voortgang van de uitvoering monitoren. Op het Najaarsoverleg 2008 zal de eerste evaluatie plaatsvinden.

Concrete stappen na de Participatietop

Ter bevordering van het *regionaal arbeidsmarktbeleid* is besloten om naast de gemeenten ook de private intermediairs een belangrijke rol hierin te geven. In het voorjaar van 2008 is hiermee een begin gemaakt.

Juli 2008 is de conceptaanbeveling *Mobiliteit en Telewerken* vastgesteld. Hierin is aangegeven hoe flexibel werken, waartoe ook telewerken behoort, een bijdrage kan leveren aan het vergroten van de arbeidsparticipatie (van vooral vrouwen).

Om de arbeidsintegratie van allochtone werknemers te bevorderen, heeft de Stichting tijdens het Voorjaarsoverleg (23 april 2008) aan het kabinet de *Verklaring over het bevorderen van diversiteit binnen en buiten de onderneming* aangeboden. Hierin doet de Stichting een oproep aan politici, beleidsmakers en opiniemakers, organisaties van minderheden evenals werkgevers, werknemers en hun organisaties om zich achter deze inzet te scharen. En om mee te denken en te werken aan een toekomstgerichte benadering van het samen leven en samen werken in ons land.

De arbeidsparticipatie van gedeeltelijk arbeidsgeschikten heeft opnieuw volop de aandacht van de Stichting gehad. Uit onderzoek (Regioplan) bleek dat in 2007 62 procent van de 35-minners aan het werk was. Dat is een forse verbetering ten opzichte van 2006 (46 procent), maar betekent ook dat nog steeds niet wordt voldaan aan de in 2005 gemaakte afspraak om de 35-minners aan het werk te houden. Op 6 maart 2008 heeft de Stichting van de Arbeid *Praktische conclusies en aanbevelingen naar aanleiding van de rondetafelgesprekken over re-integratie en behoud van werk voor werknemers die minder dan 35% arbeidsongeschikt zijn* gepubliceerd. Inmiddels worden in steeds meer cao's hierover afspraken gemaakt.

Op 23 april 2008 heeft de Stichting van de Arbeid bovendien de *Aanbeveling gericht op de bevordering van de participatie van jongehandicapten in het Nederlandse bedrijfsleven* uitgebracht.

1.3.2 Evaluatie Samenwerkingskader ten behoeve van de handhaving van regelingen bij grensoverschrijdende arbeid

Met het oog op het vrij verkeer van werknemers uit Midden- en Oost-Europa op de Nederlandse arbeidsmarkt heeft de Stichting van de Arbeid met het kabinet in januari 2007 het *Samenwerkingskader ten behoeve van de handhaving van regelingen bij grensoverschrijdende arbeid* gesloten. Vrij verkeer van werknemers en grensoverschrijdende dienstenverkeer dienen immers gepaard te gaan met een goede ordening van de (sectorale) arbeidsmarkten. In dit Samenwerkingskader geven overheid en sociale partners aan hoe zij, ieder met behoud van de eigen verantwoordelijkheid, willen samenwerken bij het bevorderen van de naleving van wet- en regelgeving bij het verrichten van arbeid. Belangrijk is de afspraak dat cao-bepalingen die aangeven dat de werkgever slechts in zee mag gaan met NEN-gecertificeerde uitzendbedrijven in beginsel voor avv in aanmerking zal komen.

In juni 2008 hebben betrokken partijen voor de eerste keer het Samenwerkingskader geëvalueerd en geconcludeerd dat het aan zijn doel beantwoordt.

1.3.3 Arbocatalogi

Voorjaar 2007 is het *Project arbocatalogus* met een looptijd van 3 jaar van start gegaan. Doel van dit project is om zoveel mogelijk sectoren en branches te stimuleren een arbocatalogus tot

stand te brengen. In de brochure *Wat is een arbocatalogus?* geeft de Stichting aan wat volgens haar een arbocatalogus behoort te zijn en wat ermee kan worden gedaan. In mei 2008 zijn in dit kader de handreikingen *Bedrijfs hulpverlening* en *Zwangerschap en arbeid* verschenen. Deze handreikingen bieden ondersteuning aan branches en sectoren bij de invulling van de doelvoorschriften uit de Arbowet en het Arbobesluit in hun arbocatalogus.

2 *Arbeidspensioenen*

Het beleidsterrein arbeidspensioenen is een belangrijk onderdeel van het sociaaleconomische beleid, zeker met het oog op de komende vergrijzing. Inhoud en financiering van de pensioenvoorzieningen hebben zowel effect op de economische ontwikkeling als op de sociale samenhang.

De EU heeft gekozen voor een ‘open-coördinatie-methode’, waarbij de overheid tot taak heeft om een Nationaal Actieplan Pensioenen (NAP-P) op te stellen en dit vervolgens periodiek te actualiseren.

In Nederland is de overheid primair verantwoordelijk voor het wettelijke ouderdomspensioen (AOW), de eerste pijler, en voor de pensioenregelgeving. De regelgeving zorgt ervoor dat de arbeidsvoorwaardelijke pensioentoezeggingen, de tweede pijler, ook op langere termijn worden nagekomen.

Op centraal niveau overleggen de sociale partners in de Stichting van de Arbeid regelmatig over nieuwe ontwikkelingen en probleempunten. Het gaat hierbij enerzijds om de beïnvloeding van het overheidsbeleid en anderzijds betreft het de ondersteuning van het decentrale pensioenoverleg. Centrale doelstelling is het realiseren van goede en betaalbare pensioenen voor alle werknemers.

Voor de inhoud van de arbeidspensioenregelingen zijn de sociale partners op decentraal niveau primair verantwoordelijk. Het overleg over de pensioenregeling is onderdeel van het arbeidsvoorwaardenoverleg. Veelal gaat het hierbij om het cao-overleg.

Wat de regelgeving voor de arbeidspensioenen in de tweede pijler betreft, is vanaf 1 januari 2007 de fasegewijze inwerkingtreding van de nieuwe Pensioenwet (PW) gestart. Onderdelen van de PW - financiële toetsingskader (FTK), bepalingen over medezeggenschap en ‘pension fund governance’ - zijn de afgelopen jaren in overleg met de sociale partners ontwikkeld.

Belangrijke ontwikkelingen in het afgelopen jaar zijn:

- de geleidelijke invoering van de PW alsmede de eerste update daarvan in de zogenaemde Veegwet;
- de ontwikkeling van het indexatielabel om deelnemers en gepensioneerden inzicht te bieden in de indexatiekwaliteit van pensioenregelingen;
- de voorbereiding van de invoering van de Algemene Pensioeninstelling (API) als additioneel pensioenuitvoeringsvehikel ingevolge de IORP-richtlijn;
- nadere invulling van het begrippenkader van de consistentie-eis mede in relatie tot de mogelijkheden van doorwerking van solvabiliteitsvrijval in de pensioenpremie;
- de voortdurende inzet van overheid, sociale partners en pensioenkoepels om het Nederlandse solidaire pensioenstelsel op basis van kapitaal gedekte pensioenverplichtingen te verdedigen tegen negatieve effecten van internationale boekhoudregels (IFRS, Solvency II);
- evaluatieonderzoek naar de doorwerking van de in de PW verankerde *Principes van pension fund governance* van en medezeggenschap bij de uitvoering van pensioenregelingen;
- inspanningen van het pensioenveld om te komen tot invoering van een nationaal pensioenregister.

3 De bijdrage via SER-adviezen

Ook via de SER leveren sociale partners een bijdrage aan de Lissabonstrategie. De SER adviseert de regering over het sociaaleconomische beleid in den brede. Dit komt niet helemaal tot zijn recht in de onderwerpen waarover de SER in het afgelopen jaar heeft geadviseerd. Er zijn naar verhouding weinig adviezen uitgebracht over macro-economisch beleid en werkgelegenheidsbeleid.

3.1 Consultatief overleg over de EU-Voorjaarstop 2008

Op 14 februari 2008 vond er bij de SER een consultatief overleg plaats met minister Van der Hoeven van Economische Zaken (EZ) en staatssecretaris Timmermans van Europese Zaken ter voorbereiding van het Nederlandse standpunt voor de EU-Voorjaarstop van 13 en 14 maart 2008. Bij dit overleg is stilgestaan bij de agenda van het voorzitterschap voor de EU-Voorjaarstop en de voortgang van de Europese integratie in den brede.

3.2 Globalisering

In het advies *Duurzame globalisering: een wereld te winnen* doet de SER voorstellen om de positie van Nederland in het globaliseringsproces te versterken. Dit heeft duidelijke raakvlakken met de nationale en communautaire Lissabonstrategie.

De SER beargumenteert dat Nederland nog steeds voldoende beleidsruimte heeft om het globaliseringsproces in goede banen te leiden. Eigen beleidsaccenten worden juist belangrijker. Een goede voorbereiding op de globalisering vraagt om een herkenbaar beleid ten aanzien van de primaire taken van de overheid zoals het zorgen voor een goed onderwijsstelsel, een activerend sociaal stelsel en het borgen van publieke belangen. Doel van dit beleid moet zijn om de kansen voor productiegroei en werkgelegenheid via de internationale handel maximaal te benutten en de negatieve effecten van de open economie zo goed mogelijk te redresseren.

Dit leidt tot de conclusie dat het MLT-advies *Welvaartsgroei door en voor iedereen* uit 2006 nog steeds de juiste elementen bevat. Op onderdelen dient deze agenda echter te worden geïntensiveerd en aangepast. Dat geldt vooral voor de kennis-investeringsagenda, het aantrekkelijker maken van het (fiscale) vestigingsklimaat en het verbeteren van de bestuurlijke slagvaardigheid.

Om sterk te staan in het globaliseringsproces heeft Nederland behoefte aan een slagvaardige besluitvorming in Europa. Het nieuwe Verdrag van Lissabon vormt een goede basis voor een adequate besluitvorming over grensoverschrijdende vraagstukken enerzijds en respect voor subsidiariteit bij de uitoefening van gedeelde bevoegdheden anderzijds.

3.3 Evenwichtig Ondernemingsbestuur

Mede in het licht van fenomenen als hedgefondsen en private equity-partijen is in Nederland de vraag gerezen of het beoogde evenwicht in het Nederlandse systeem van corporate governance in alle opzichten wordt gerealiseerd. Op 15 februari 2008 heeft de SER zijn advies *Evenwichtig Ondernemersbestuur* vastgesteld.

Met verwijzing naar eerdere adviezen heeft de SER de advisering over de positie van werknemers in de onderneming geplaatst in het teken van het stakeholdersmodel dat in Nederland breed wordt gedragen. De SER constateert dat het geheel van Nederlandse medezeggenschapsregelingen in vergelijking met een aantal omringende landen substantieel is. Tegelijkertijd kan worden vastgesteld dat, voor zover belangrijke besluiten worden genomen op internationaal-concernniveau, deze zich deels aan het bereik van de Nederlandse medezeggenschapsregelingen onttrekken. De mate waarin dit het geval is en de vraag of dit problematisch is, kunnen verschillend worden beantwoord.

3.4 *Klimaat- en energiebeleid*

Onderdeel van de Lissabonstrategie is de Europese aanpak van de mondiale klimaat- en energieproblematiek. Hamvraag is hoe de EU leidend kan zijn ten aanzien van de klimaatdiscussie en tegelijkertijd de Europese economie kan versterken.

De SER steunt de door de Europese Commissie geformuleerde doelstellingen ten aanzien CO₂-reductie, duurzame energie en energiebesparing. Hij vindt dat alles moet worden ingezet om eind 2009 in Kopenhagen een akkoord te bereiken met wereldwijde doelstellingen over CO₂-uitstoot na 2012 (post-Kyoto). Temeer omdat Europa mondiaal maar een deel van de CO₂-uitstoot veroorzaakt.

Mochten deze onhaalbaar blijken, dan dient een nieuwe afweging binnen de EU gemaakt te worden hoe de doelstellingen te bereiken zijn, respectievelijk welke unilaterale doelstellingen verantwoord zijn in relatie tot de concurrentiepositie van het Europese bedrijfsleven.

3.5 *Toekomstige energievoorziening*

Op 14 maart 2008 heeft de SER het advies *Kernenergie en een duurzame energievoorziening* vastgesteld. De centrale vraag in dit advies is of er in het proces van verduurzaming van de energievoorziening ook een rol is weggelegd voor meer kernenergie. Binnen de SER wordt verschillend gedacht over de wenselijkheid hiervan in Nederland. Alle partijen vinden echter dat het debat over de toekomstige rol van kernenergie breder bezien moet worden. Hierbij staan vraagstukken over klimaatverandering, voorzieningszekerheid, veiligheid en betaalbaarheid centraal.

De SER beveelt het kabinet aan bij de herijking van het klimaat- en energiebeleid in 2010 alle opties voor elektriciteitsopwekking inclusief kernenergie serieus te onderzoeken op basis van de criteria betrouwbaarheid, milieubelasting, veiligheid en betaalbaarheid. Dit onderzoek moet vervolgens onderdeel uitmaken van de besluitvorming van het kabinet.

3.6 *Hoger onderwijs-, onderzoek- en wetenschapsbeleid*

De SER reageert juni 2008 op de kabinetsnota *Het Hoogste Goed, de strategische agenda voor het hoger onderwijs-, onderzoek- en wetenschapsbeleid*. Hij ondersteunt het belang van een ambitieuze studiecultuur en een excellent onderzoeksklimaat, maar constateert ook dat de toegezegde middelen en instrumenten niet toereikend zullen zijn. Ook moet er ruimer worden ingezet op verbetering van de mogelijkheden om op latere leeftijd hoger onderwijs op maat te kunnen volgen. Een goed vangnet voor een leven lang leren verhoogt het maatschappelijk rendement van het eerder genoten onderwijs.

3.7 Bekostiging middelbaar beroepsonderwijs

De kwaliteit van het middelbaar beroepsonderwijs (mbo) is van groot belang voor de aansluiting op de arbeidsmarkt voor grote groepen jongeren. Aan de SER is advies gevraagd hoe de publieke bekostiging van het mbo kan bijdragen aan een hogere kwaliteit van onderwijs en aan minder voortijdig schoolverlaten.

De SER reageert op 20 juni 2008 dat moet worden onderzocht wat de effecten zijn als de financieringssystematiek van het mbo meer resultaatgericht wordt, bijvoorbeeld door het aantal behaalde diploma's – voor de niveaus 3 en 4 – zwaarder mee te laten wegen of te kijken naar de tevredenheid van het bedrijfsleven over de onderwijsinstelling. Dat kan de kwaliteit van het onderwijs ten goede komen en de zogeheten groenpluk voorkomen. Voor de opleidingen op de niveaus 1 en 2 acht de SER het zwaarder laten wegen van prestaties in de vorm van het aantal behaalde diploma's niet gewenst.

De beroepspraktijkvorming (via stages bij leerbedrijven) is de afgelopen jaren aanzienlijk in omvang toegenomen. Voorkomen moet worden dat deze opleidingen 'werkzwaar' in plaats van 'schoolzwaar' worden en dat de belasting van leerbedrijven toeneemt. Het advies ondersteunt het voornemen om in het kader van de bekostiging een scherper onderscheid te maken tussen de beroepsopleidende leerweg en de beroepsbegeleidende leerweg.

3.8 Werkleerplicht voor jongeren tot 27 jaar

Op 28 november 2007 is er bij de SER een consultatief overleg geweest met staatssecretaris Aboutaleb van Sociale Zaken en Werkgelegenheid over een werkleerplicht voor jongeren tot 27 jaar in relatie tot de Wet werk en bijstand. Bij de voorgenomen werkleerplicht hebben werkloze jongeren tot 27 jaar geen recht meer op een bijstandsuitkering.

Stilgestaan werd bij de definiëring van de doelgroep en het risico dat een toenemend aantal werkloze jongeren als gevolg van de maatregel 'buiten beeld' raakt. Dat gold ook voor de vraag hoe de beoogde inkomensvoorziening zich verhoudt tot grondwettelijke en internationaalrechtelijke voorschriften.

3.9 Hervorming van de AWBZ

In april 2008 heeft de SER het advies *Langdurige zorg verzekerd: Over de toekomst van de AWBZ* uitgebracht op verzoek van de staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. Het advies bevat twee clusters van voorstellen voor forse verbeteringen van de AWBZ op korte termijn (tot 2012). Deze zijn gericht op:

- een betere afbakening en beperking van het collectief verzekerde pakket van langdurige zorg (de aanspraken) en een verbetering van de indicatiestelling (de toegang tot zorg);
- een volledige kanteling van de huidige aanbodregulering naar vraagsturing in de uitvoering van de langdurige zorg.

Deze maatregelen moeten er onder meer toe leiden dat de cliënt meer centraal komt te staan in het zorgstelsel en de AWBZ-uitgaven beter beheersbaar worden, waardoor de toekomstbestendigheid van het stelsel op lange termijn wordt vergroot.

3.10 De positie van de Randstad

Centraal in het SER-advies *Zuinig op de Randstad* van april 2008 staat het streven om de Randstad te ontwikkelen tot een duurzame en concurrerende Europese topregio in 2040. Dat betekent investeren in de kwaliteit van het gebied en in de kwaliteit van de mensen die er wonen en werken. Daarmee wordt een compleet en aantrekkelijk vestigingsklimaat voor burgers en bedrijven gecreëerd overeenkomstig het brede welvaartsbegrip van de SER. Daarvoor is een brede investerings- en innovatiestrategie nodig.

3.11 Waarden van de landbouw

Het SER-advies *Waarden van de Landbouw* van mei 2008 bepleit een grondige hervorming van het Europese en het nationale landbouwbeleid. Het gaat erom maatschappelijke prestaties van agrarische ondernemers te belonen voor zover de markt daar niet voor zorgt. De SER stelt voor het huidige Europese systeem van algemene bedrijfstoelagen te vervangen door gerichte vormen van beloning voor maatschappelijk gewenste prestaties waarbij de lidstaten een zwaardere medeverantwoordelijkheid voor de financiering gaan dragen. Deze omvorming betekent op termijn een geleidelijke afschaffing van subsidies die schadelijke gevolgen hebben voor het milieu en onverenigbaar zijn met duurzame ontwikkeling.

De SER stelt dat de vooraanstaande positie van de Nederlandse land- en tuinbouw alleen kan worden behouden als boeren blijven innoveren. Dit geldt niet alleen in een steeds efficiëntere bedrijfsvoering, maar ook in een beter dierenwelzijn, het terugdringen van milieubelasting en het beter bedienen van de consument. Hiertoe is Europees en nationaal beleid gericht op innovatie en duurzaamheid van groot belang.